

Hegemonia eta erradikalizatzeko demokratikoa Euskal Herrian

(Hegemony and democratic radicalization in the Basque Country)

ZUBIAGA GARATE, Mario

Euskal Herriko Unib. (UPV/EHU). Gizarte eta Komunikazio Zientzien Fakultatea. Politika eta Administrazio Zientzien Saila. Sarriena, z/g. 48940 Leioa
mario.zubiaga@ehu.es

Hegoaldeko euskal herrietan demokratizazio prozesu zabala bizi izan dugu azken hamarkadetan. Gurean bizi izan dugun protesta zikloa eta demokratizazioa, bana ezinezko fenomenoak dira. Era berean, demokratizazioa (edota erradikalizatzeko demokratikoa), eta prozesu hegemonikoak lotuko ditugu teorian eta praxian. Operazio hegemonikorik gabe ez baita aldaketa demokratikorako beharrezkoa den "herria" sortzen. Urteotan lehia hegemoniko bizia izan dugu euskal sistema politikoan, autonomismoaren eta soberanismoaren kategoria diskurtsiboetan islatzen dena.

Giltza-Hitzak: Demokratizazioa. Hegemonia. Aldaketa Politikoa. Euskal Sistema Politikoa.

En el sur del País Vasco Sur hemos vivido un amplio proceso de democratización durante las últimas décadas. El ciclo de protesta y la democratización vividos en nuestra tierra son fenómenos inseparables. Asimismo, uniremos la democratización (y/o la radicalización democrática) y los procesos hegemónicos en la teoría y en la praxis. Ya que sin operación hegemónica no se produce el "pueblo" necesario para el cambio democrático. Durante estos años hemos vivido una competencia intensa dentro del sistema político vasco, que queda reflejada en las categorías discursivas de autonomismo y soberanismo .

Palabras Clave: Democratización. Hegemonía. Cambio político. Sistema político vasco.

Ces dernières décennies, le Pays basque a connu un ample processus de démocratisation. Les cycles de protestation et de démocratisation que nous avons vécus vont de pair et ne sont pas concevables l'un sans l'autre. De même, nous pensons que la démocratisation (ou la radicalisation démocratique) et le processus hégémonique sont liés, dans la pratique comme en théorie. Parce qu'il n'y a pas de naissance d'un « peuple » qui nécessite un changement démocratique sans opération hégémonique. Au fil des années, le système politique basque a vécu un désir fort d'hégémonie, capable de refléter les catégories discursives de l'autonomisme et de la souveraineté.

Mots Clés: Démocratisation. Hégémonie. Changement politique. Système politique basque.

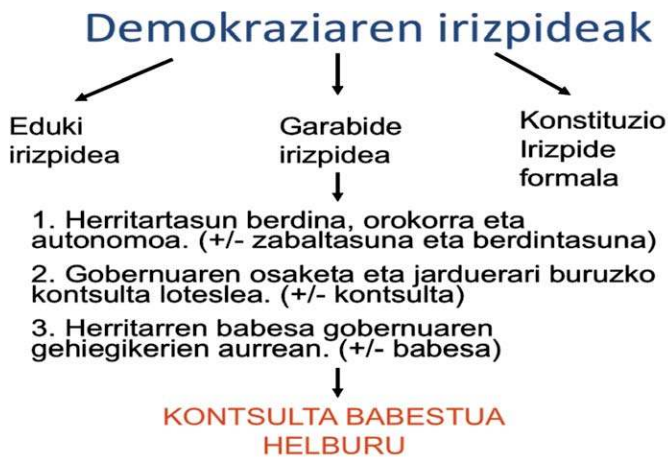
1. HEGEMONIA ETA ERRADIKALIZATZE DEMOKRATIKOA EUSKAL HERRIAN: IRAGANA ETA ETORKIZUNA

1.1. Euskal protesta zikloa eta demokratizazioa

Hegoaldeko euskal herrietan demokratizazio prozesu zabala bizi izan dugu azken hamarkadetan. Sistema politiko autoritario batetik, Frankismotik, Europako beste herrietan daudenekin alderagarria izan daiteken zuzenbidezko estatura doan ibilbidean islatzen da aipatu demokratizazioa. Atzera begira jarrita, gurean bizi izan dugun **protesta zikloaren** analisia, Sidney Tarrow-en adiera klasikoa aintzat harturik, ezinbesteko jarduera da demokratizazio horren bilakaera ulertuko badugu. Izan ere, protesta zikloa eta demokratizazioa, Tilly-ren iritzia jarraikiz, bana ezinezko fenomenoak dira.

Komunikazio honetan, demokratizazioa (edota erradikalizatzeko demokratikoa), eta prozesu hegemonikoak lotuko ditugu teorikoki. Era berean, lotura teoriko hori praxi politikoan nola burutzen den ezagutzeko baliagarriak izan daitezkeen tresna enpirikoak proposatu nahi ditugu. Demokratizazioari dagokionean eta Charles Tillyren kategoria teorikoak onartuta, honen bestez esango genuke urte hauetan “kontsulta babestura” hurbildu dela euskal herrietan dagoen sistema politikoa. Demokrazia eduki formal edota material jakinen bitartez neurtzeko joera nagusia izan da eztabaida teoriko zein politikoan. Konstituzioetan jasotako baldintza juridiko formalak, alde batetik, eta gizartearen baldintza materialak aurkatu egin dira maiz, Ikuspegi estatiko hauen arabera. Ikuspegi liberal batetik, esaterako, lehena hobetsi da, marxismoak, aldiz, bigarrenari eman dio garrantzia. Alta, Tillyk eredu dinamikoa proposatzen digu: “demokrazia” bainoago “demokratizazioaz” (eta des-demokratizazioaz) hitz egin beharko genuke, hortaz. Estatu edota nazio eraikuntza historikoan (*state/nation building*) aplikatu ditu Tillyk kategoria teoriko hauek, alabaina ziklo politiko laburragoetan ere erabilgarriak direla uste dugu, azken urteotan Euskal Herrian bizi izan den ziklo politikoan, esaterako. Ikus dezagun.

Irudia 1. Demokraziaren irizpideak, Charles Tillyren ekarpenean

Demokratizazioaren ardatza den “Kontsulta babesturako” garabidearen irizpideak irudian azaltzen dira: Herritartasun are eta berdinagoa/zabalagoa, gobernuaren herri borondatearekiko are eta menekotasun handiagoa eta, azkenik, agintarien arbitrariotasun are eta ahulagoa. Prozesu horretan zehazten da aipatu ibilbide historikoa¹.

1.2. Erradikalizatzeko demokratikoa Euskal Herrian

Erradikalizatzeko demokratikoa definitzeko, berriz, Ernesto Laclau (2005, 2008) eta Chantal Moufferen (1987, 1999) lanetara jo beharko genuke: post-marxismoaren tradizioan kokatuta dauden neurrian, garabide horri ikuspegi normatiboagoa eranstean diote autore bi hauek. Esan nahi da: Tillyren “**kontsulta babesturako**”, bere norabidea ukatu gabe, urrats berriak eman beharko ditu modernitateak ekarri zuen iraultza demokratikoan. Errepublikanismo zibiko gisa deitua izan den doktrina klasiko eraberritua gida bezala harturik, desberdintasun eta diskriminazio guztien aurkako garabidea da erradikalizatzeko demokratikoa, beti ere, pluraltasuna ukatu gabe, beti ere gizartearen itxitura posible dela pentsatu gabe. Erradikalizatzeko demokratiko horrek bildu egin beharko ditu jarduera anti-kapitalistak, antinperialistak, anti-arrazistak, anti-sexistak, anti-individualista berekoiak...

1.3. Espainiako trantsizio politikoaren mugak

Trantsizio garaian Espainiako sistema politikoaren bilakaerak mugatu egin ditu demokratizazioaren eduki sakonenak, erradikalizatzeko kamustuz. Laclauk gogoratzen digunez, parekidetasun logikan oinarritutako “herria” osatzea ezinbesteko aldagaia da erradikalizatzeko demokratikoa egongo bada. Ekibalentzia logika horren arabera, errebindikazio eta eragile anitz biltzen da, parekotasunaren uste partekatuan oinarrituta, sistemaren logikaren aurrean².

Espainiako trantsizio politikoaren izaera elitistak, ez zuen ahalbidetu herri-esparru zabalek bloke aski indartsua artikulatu zezaten. Alderdi politikoaren logika bereizlea edo diferentziala nagusitu zen segituan –*sopa de letras*³– eta aldaketaren bultzatzaile izan ziren indar antifrankistak oso epe laburrean barneratu ziren sistema politiko eraberrituan. Honen ondorioz, desmobilizazioa oso azkarra izan zen, demokratizazio sakonago batek behar zuen gizarte-motorra geldituz. Beste modu batean esanda, indarrean zegoen sistema politiko post-frankistari aurre egingo zion artikulazio hegemoniko alternatiborik ez sen osatu, sistemaren bilakaera demokratikoa erradikalizatu

1. Tilly, C. (2005): *Contienda política y democracia en Europa 1650-2000*. Editorial Hacer. Barcelona. Del mismo autor, (2001): “Dynamics of Contention”, junto con Tarrow, S., y McAdam, D. CUP. Cambridge. Existe versión castellana en la editorial Hacer, (2005): “Dinámica de la contienda política”

2. Laclau, E. (2008): *Debates y combates. Por un nuevo horizonte de la política*. FCE. Buenos Aires, edo (2005): *La razón populista*. FCE. Buenos Aires. Eta Chantal Moufferekin batera, (1987): *Hegemonía y estrategia socialista. Hacia una radicalización de la democracia*. Siglo XXI. Madrid.

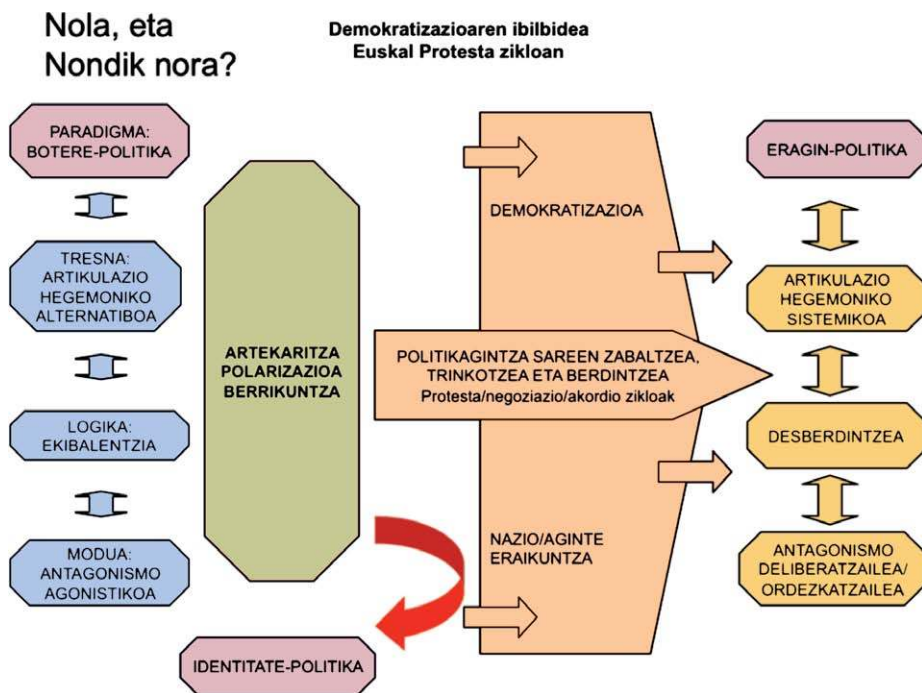
3. “La euforia democrática y electoral dio lugar al fenómeno que la prensa llamó entonces “sopa de letras”: se inscribieron alrededor de 300 partidos políticos y más de 200 concurren a las primeras elecciones”. Colomer, A. (2002): “*La transición española, entre el consenso socio-económico y la armonización autonómica*”. VII congreso internacional del CLAD sobre la reforma del estado y de la administración pública. Lisboa.

behar zuen “espainiar herria” ez zen osatu eta errebindikazio ase ezinak zirenak, eskaera barneragarri bilakatu ziren⁴.

1.4. Euskal trantsizio amaitugabea: erradikalizatzeko demokratikoen zergatiak

Aitzitik, Euskal herrian, demokratizazioaren ibilbidea sakonagoa izan da. Laclauk eta Mouffek aipatzen duten erradikalizatzeko demokratikotik gertuago egon da euskal gizartea. Berezitasun hori neurritz kanpo balioztatu gabe, diagnostikoan adostasun zabala dago adituaren artean: Euskal gizarte zibila, bere argi-ilunekin, aktiboagoa izan da politikoki, indartsuagoak izan dira gizarte mugimenduak, botere publikoen jardura mugatu egin dute errebindikazio herritarrek... Finean, euskal gizartea demokrazia errepublikarrendandik gertuago egon da inguruko beste zenbait gizarteekin alderatuta⁵. Zergatik?

Irudia 2. Demokratizazio prozesua euskal protesta zikloan

4. Hortxe dago Laclauen galdera: “¿Por qué construir al pueblo es la principal tarea de una política radical?” eta “pedidos/demandas” bereizketa. Ikus *Debates y combates*, op.cit.

5. Zubiaga, M. (2002): *Gizarte Zibilaren ahotsa eta bere ezaugarriak*. Eusko Ikaskuntza. Donostia.

Charles Tillyk eta Ernesto Laclaren lanetan estuki lotu dira erradikalizatzeko demokratikoa eta antagonismoa. Gizarte garatuetan, antagonismo hori kudeatzeko eredu ordezkatzailleetatik abiatuta demokrazia deliberatzailearen eremua zertxobait zabaldu da, nolana ere, ez gehiegi. Izan ere, erabaki demokratikoak hartzeko unean oraindik orain gabezia larriak daude herritarren zuzeneko parte hartzeari dagokionean. Dena den, eredu ordezkatzaille/deliberatzailea ez da nahikoa. Demokratizazio prozesuetan sistemaren barne/kanpo mugak ezbaian dauden neurrian, “parte ez den parteak” (nahi bada, subordinatuak) adierazten duen antagonismo “kudea ezina” ezinbesteko osagarria da sakontze demokratikoa erdiesteko.

Politika eta antagonismo gaindiezin hori bereiztezinak diren neurrian, politikak berak demokrazia arautu zabalaren mugak ere ezbaian jartzen ditu. Kudea ezintasun hori lehia hegemonikoaren baitakoa da.

Zentzu horretan, politikaren muinean dagoen operazio hegemoniko batek hezur-mamitu du Euskal herrian bizi izan dugun azken protesta zikloa, eta honek, ez bairik gabe, urteotan ezagutu dugun erradikalizatzeko demokratikoa bultzatu du: gizarte arlo desberdinetan (feminismoa, ekologismoa, euskalgintza...) kanpoan egon den parte barneratu egin da gradualki. Botere paradigma batetik eragin paradigmara igaro dira gizarte mugimendu asko eta asko, herritartasunaren eremua zabalduz (Cohen & Arato 2000).

Populismo abertzaleak bultzatutako botere paradigma alternatiboak, Laclauk eraikusten digun moduan, gizarte-eremu desberdinak bildu eta artikulatu egin ditu azken hamarkada hauetan, ordura arte deslotuak edota desmobilizatuak zeuden errebindikazioak artekatuz: horixe da Tillyk aipatzen duen artekaritza (*brokerage*) mobilizazio-mekanismoa. Era berean, euskal gizartea polarizatu egin zuen, hirurogeita hamargarren hamarkadatik aurrera piztutako arloko liskar guztietan bi legitimitate aurrez aurre jarritik, erakundearena eta “herriarena”, partikular batek –ezker abertzaleak–, unibertsala –euskaltasuna, euskal herria–, hegemonizatu ondoren. Horrela gertatu zen, esan bezala, hainbat arlotan: ekologismoan, euskalgintzan, feminismoan, internazionalismoan, bakegintzan... horietan guztietan, hasieran “eskaera” soilak zirenak sistemak nekez bete zitzakeen “errebindikazioak” piztu ziren.

Era berean, Tillyk aipatzen duen berrikuntza taktikoaren mekanismoa ere nabarmentzen izan zen garai hartan. Jarduera arautuak –instituzionalak– eta arautu gabeak, bortitzak barne, uztartu egin ziren askotan, mobilizazio ziklo zabal eta sakonean. Oldarraldi horretan bildutakoak usu ez ziren organikoki estekatutako eragileak, haien arteko harremanak istilutsuak izan ziren askotan, baina denen artean osatutako bitarteko bilduma berritzaileak sistema politikoaren eraginkortasuna kolokan jarri zuen, aldaketaren ateak zabalik mantenduz. Chantal Mouffek aipatutako antagonismo agonistikoa izan zen nagusi, deliberazioaren eta gerraren artean dagoen ertz zehaztugabe horretan.

Tilly, McAdam eta Tarrow-en esanetan, berrikuntza taktikoa, polarizazioa eta artekaritza mekanismoak ekintza kolektibo liskartsu ia guztietan agertuko zaizkigu, eta, ondorioz, baita demokratizazio prozesu guztietan ere⁶.

6. Hauxe da, hain zuzen ere, gure doktorego-tesian landu dugun hipotesi nagusia. Ikus. Zubiaga, M.(2007): *Boteretik eraginerako: mekanismoak eta prozesuak Leizorango eta Urbina-Maltzagako liskarretan*. UPV-EHU. Leioa.

Azken finean, politikagintza sareen hurbilketa teorikoa (*policy networks approach*) aintzat hartuz, demokratizazioak erabaki-sare publikoen zabalkuntza eta bertan biltzen diren sare-gunen parekatzea dakar, eta sarrera/berdintze horretarako mobilizazio edo protesta zikloak ezinbestekoak dira. Tillyren esanetan, azpian dagoena protesta/negoiazio/akordio prozesua izango litzateke, kanpoan dagoen gaia edota eragilea barneratzeko garabidea, alegia. Ibilbide sistemiko orokorraz ari gara, noski, ez derrigorrez mahai fisiko baten gainean burututako negoziazioaz. Izan ere, prozesu horiek askotan ez dira agerian formalizatuko.

Garabide horien emaitza, azkenean, artikulazio hegemoniko sistemikoaren zabalkuntza izango da, eta honekin batera doan logika bereizlearen hedapena, eredu ordezkatzailerari dagokiona. Protesta zikloan botere paradigmaren apaltzea gertatzen denean, “kanpoan dagoen parteak” ibilbide alternatiboak baditu, noski. Esaterako, sistemaratze hori ukatzea eta identitate paradigma hutsean aritzea, logika bereizletik ahalik eta gehien aldentuz, balizko operazio hegemoniko berrien zain. Izan ere, eredu teoriko honen arabera, itxitura sistemikoa ez (ezin) da inoiz erabatekoa (izan), eta protesta-negoiazio-akordio ziklo bakoitzaren ostean osatzen den *statu quo* hori ziklo mobilizatzaile berri baterako orube ezegonkorra/irekia besterik ez da.

1.5. Euskal protesta zikloaren amaieraz

Hipotesi teoriko hau gure ingurune politikora ekarrita, esango genuke, 60. hamarkadan hasitako protesta zikloaren amaieran gaudenaren zantzuak gero eta nabarmenagoak direla azken aldian. Sistema politikoaren mugan, ertzean, ETA-ren sorrerak suposatzen zuen “gertakizunaren” (Badiou) agortzea izango litzateke adierazpenik garenena. ETA adierazle huts gisa –borroka guztiak adierazle horretan ikustea–, protesta zikloaren hasieran operazio hegemonikoaren muinean egon zena, azken hamarkadan nabarmen ahuldu da kanpo/barne ertzaren erreferentzia sinboliko legez. Bere jardueraren etena, azken urrats logikoa besterik ez da.

Euskal protesta zikloaren amaieraren adierazgarri izan daitezken bestelako aldagaiak ikerketa sakonago baten zain daude: inguruabar orokorrean (mundu garatuan, Europan) gizarte gatatzak bideratzeko eredu aldaketa, gazteen balio-sistemaren bilakaera, protesta bitartekoen bilakaera eta mobilizatorako potentzialaren aldaketa, militantzia ereduaren krisia, eragile nagusien diskurtso politikoaren markogintza estrategien moldaketa...⁷.

7. Esaterako, ezker abertzale historikoak bere jarraitzaileen artean eztabaidarako zabaldu berri duen txostenaren markogintza diskurtsiboa esanguratsua da oso. Prozesu demokratiko gisa definitzen den indar metaketarako tresna taktikoaren norabideak gehiengo instituzional zabala osatzea du helburu. Masa mobilizazioa (desobediencia zibila, barne) edota auziaren dimentsio bortitza bideratzeko beharrezkoa litzatekeen negoziazioa aipatu ardatzaren osagarriak besterik ez dira, eta ez dira haren gainetik egongo. Birbarneratze erabatekoa lortzeko asmoa eta horretarako ezinbestekoa den hautu taktiko-estrategikoaren beharra (indar metaketa eta honek eskatzen dituen baldintzak betetzea) nahiko argiak dira idatzian: “*azken hogeita hamar urteotan egoera arras aldatu dela nabaria da. Orain dela urte batzuk, Ezker Abertzaleak zenbait erakundeetan parte-hartzeak marko juridiko-politikoaren egonkortu zezakeela uste genuen, horiek higitzeko garaia zelako; gaur egun, berriz, nazio eraikuntzan oinarritutako trantsizio politikoa burutu nahi dugula, Ezker Abertzalea erakundeetan izateak asaldatzen ditu bazterrak.*” [...] “*Prozesu demokratikoak euskal herritarren hitza eta erabakia izan behar ditu oinarri eta beraz, inongo indarkeriarik edota kanpo injerentzia bidegaberik gabe garatu beharko da.*” [...] *Nazio eraikuntza, ezkerreko borroka eta oro har, prozesu demokratikoa bera ditugu sakoneko aldaketa progresiborako lanabesak.*” Idatziaren azpian dagoen filosofoak, gure ustean, protesta

Hortaz, hipotesi gisa, bederen, protesta ziklo horren amaieran baldin bagaude, balizko etorkizunari buruzko hipotesiak aztertzea egokituko zaio ikerlariari.

Protesta ziklo historikoaren amaierak, lehenik eta behin, antagonismoa kudeatzeko moduetan aldaketa ekarriko du ziurrenik. Eredu agonistikoak tarte zabalagoa utziko dio eredu deliberatzaile edota ordezkatzaileri. “Parte ez den parteak” sistemaren baitan dagokion lekua hartzen duenean logika bereizlearen araberrako kudeaketa motak indartu egiten dira normalean, dena delakoa izanda barneratu den eragilearen edota errebindikazioaren norabide ideologikoa.

Ondorioz, “polisaren barne antolaketa” lanetan –Zizek-en hitzetan, ordenu sozial positiboaren egitura diferentzialean–, murgilduko ote da euskal herriko jarduera politikoa guztia? Egungo eredu hegemonikoaren meneko “mosaiko tolerantia” ote da euskal gizartearen etorkizun bakarra? Barneratze/demokratizazio zikloaren amaierak barealdia dakar derrigorrez ala operazio hegemoniko berri baterako, eta hortaz, erradikalizatzeko demokratikorako hurrengo urratsa ahalbidetuko duen protesta ziklorako osagai nahikorik ba al dago? Hala bada, nola, non eta noiz sortuko dira ekibalentzia kate berriak? Badiou-ren kategoriak hartuta, zein izan daiteke, izango bada, etorkizuneko “gertakizun” berria? Zeintzuk dira egun lehian dauden operazio hegemonikoak?

Galdera hauek guztiek ez dute, noski, erantzun argirik. Gizartearen bilakaeraren aurre-ezagutza ezin baita burutu ezagutza jakin batzuen mugen barnetik. Horixe da “gertakizunaren” izaera berezkoa, hots, imajina ezina dela bere agerpenaren unea, modua, lekua. Dena den, Laclairen ildo teorikoa jarraituz gero, eta honekin batera, McAdam, Tarrow eta Tillyk erakutsi dizkiguten tresna epistemologikoak erabiliz –mekanismo eta prozesuak alegia– akaso aurreikusi daitezke balizko protesta ziklo berri baterako osagaiek eman dezaketan jokoak. Izan ere, egiturazko baldintzetatik abiatzen baita aipatu “gertakizuna”. Bestela, gertakizunaren (in)determinismo horrek giza egintza edo agentziaren funtsa ukatuko luke: ezin baldin bada “egieren” agerpena ez aurreikusi, ezta lagundu edo erraztu ere, zein da erabaki politiko ororen zentzua?

Puntu honetan, berriro ere, Laclairekin gaude bere azkenekotariko lan batean⁸ diogunean “gertakizun” arrakastaturik ez dagoela aurreko “egoeran” dislokaziorik ez badago. Euskal gizartearen dislokazioa, hutsunea, itxitura oztopatzen duena espainiar eta euskal nazioaren ezina da: biek ala biek esparru jakin batean osotasun erabatekoa, emantzipazio borobila erdiesteko duten ezina. Dislokazio horrek adierazpen antagonikoa izan du azken bi mendeotan eta, horregatik, operazio hegemoniko kontrajarrien eremu izan da. Eta, esango genuke, aurrerantzean ere izango da. Horregatik zaila da gure eremu politikoan logika sistemiko bereizlea eta eragin-paradigma guztiz nagusitzea: antagonismo ordezkatzaileri hutserako ezinbestekoa den komunitate mo-

---

zikloaren amaiera iritsi denaren ustearekin egiten du bat. Hots: protestaldi luzearen emaitzak jasotzeko unea ailegatu zaiola ziklo horren protagonista nagusia izan den ezker abertzaleari. Dena delakoak izanik emaitza horiek.

Ikus: Eztabaidarako Txostena. Fase politikoaren eta estrategiaren argipena. Ezker Abertzaleak argitaratua. 2009ko Urria.

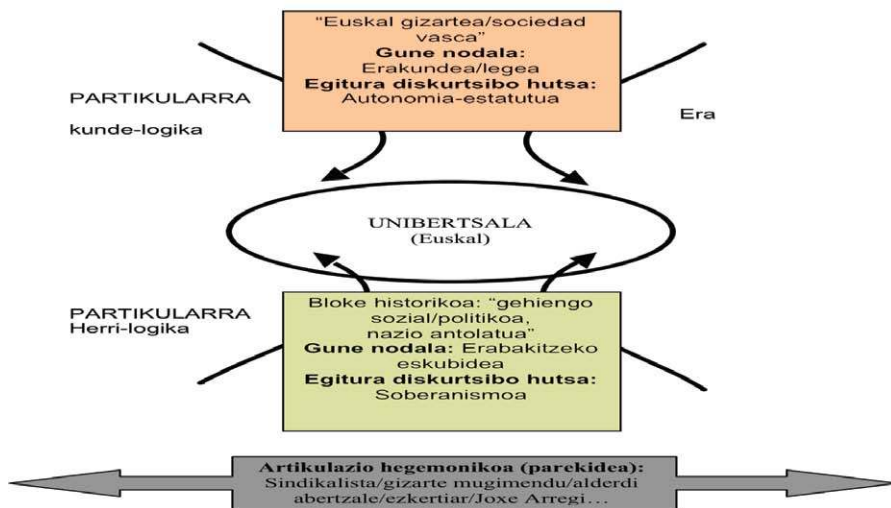
8. Ernesto Laclau: “*Sin una dislocación previa en la situación, tampoco podría existir un acontecimiento (o un acontecimiento exitoso)*”. Ikus. Critchley, S. & Marchart, O. (Comp) (2008): *Laclau. Aproximaciones críticas a su obra*. FCE. Buenos Aires.

ral bakarria ez dagoelako, hain zuzen ere. Eta, Laclaren iritzian, horixe da, hain zuzen, hegemoniarako lekua: erabat gardena, erabat emantzipatua ez dagoen gizartean soilik izango baita posible hegemonia, politika, erradikalizatzeko demokratikoa.

1.6. Egungo operazio hegemonikoak

Zertan datza gaur egun operazio hegemonikoen arteko talka? Gogoratu dezagun marko teorikoa. “Euskaltasuna-Euskal Herria” unibertsal huts gisa ulertzen badugu, partikular batek edo parekidetasun harremanetan dauden partikularren kate batek modu kontingentean adierazle hori betetzeko daraman ahalegina operazio hegemoniko legez definitu du Laclauk. Unibertsala hutsik dago beti, eta, aldi berean, beteta, partikular batek edo hauen kate batek hegemonizatua, beste partikularrekin lehian.

Irudia 3: lehia hegemonikoaren gunea

Hegemonia hori normalean adierazle huts bat behar du, borroka partikular bat guztien adierazle bilakatu dena. Bere garaian ETA izen zen bezala, gaur zein izan daiteke adierazle huts hori? Ez dago argi. “Soberanismoa”, kategoria diskurtsibo bezala, ahalegin horren mota bat da. Soberaniaren errebindikazioa eskaera guztien simbolo bilakatu nahi izan da: soberania bera, justizia soziala, amalurraren defentsa, euskararena... Jendarte-eremu zabalak artekatzeko kategoria egokia izan da azkenaldian.

Euskaltasuna (Euskal Herria/pueblo vasco) unibertsala bezala hartuz gero, bi dira jokoan dauden operazio hegemonikoak:

- Lehen egitasmo hegemonikoak “Herria” euskal gizarte berezituarekin partekatuko du. Sentimendu identitarioak, parte legitimotzat aintzat hartuko ditu, baina logika liberalaren arabera arlo partikularrean eraman nahi izango ditu, erakunde/lege omen neutralari utziz haien arteko kudeaketa “multikulturala”.

Gune nodala, hortaz, erakundea bera bilakatzen da, indarrean dagoen legalitate konstituzional/autonomikoak ziurtatzen baitu azpian dagoen egitasmo hegemonikoaren gorentasuna, hots, Espainiar nazioarena. Bere egitura diskurtsiboa “autonomismoa” izango litzateke, barne aniztasuna kudeatzeko modu zilegi bakar gisa hartuta⁹.

- Bigarren egitasmo hegemonikoak berriz, bloke historiko alternatiboa aurkeztuko du “euskal” (herria) unibertsalaz jabetzeko. Adiera gramsciarra erabiliz gero, bloke historiko hori “gehiengo sozial eta politiko” gisa definitzen da, edota “nazio antolatua” moduan. “Soberanismoa” izango da balizko bloke historiko horren egitura diskurtsiboa: errebindikazio anitzen ikurra izan nahi duen adierazle hutsa: erakunde eta lege positiboan gainerik euskal gehiengo politikoaren legitimotasuna aldarrikatzen duen doktrina politiko. Erakunde-logikaren aurrean herri-logika aldarrikatuko duena¹⁰.

Lehenik, “erabakitzeko eskubidearen” indar-gunea (punto nodal/point de capiton) egitura diskurtsibo pribilegiatua bilakatu da diferentzien multzoa finkatzeko eta soberanismoaren narratiban oinarrituta artikulazio hegemoniko edo kateatze luzeak osatzeko. Egungo operazio hegemoniko soberanistan kate-begi potentzialak ezagunak dira: sindikatuak, gizarte mugimenduak, alderdi abertzaleak edota ezkertiarrak... Dena den, orain artean behintzat, indar-gune horren ahulezia erlatibo dela eta, operazio hegemoniko soberanistak ez du bere baitan duen potentzialitate guztia garatu¹¹.

9. Statu quo juridiko-politikoaren (1978ko Konstituzioa eta 1979ko Autonomi-estatutua), eta sozio-ekonomikoaren (ordenu neo-liberala) defentsarako osatu den egitasmo hegemonikoaren bultzatzaile argitsuenerikoa Joseba Arregi irakaslea dugu. Bere ekarpen teoriko osatuenak izenburu ezin argiagooa du: Arregi, J. (2001): *La nación vasca posible*. Ed. Crítica. Barcelona.

10. Doktrina soberanistak aurrerari zuzena du XX. mendearen amaieran Quebec-en burututako prozesuan. Herrien autodeterminazio eskubidea eskuratzeko modu pragmatikoa da soberanismoa, zuzeneko demokraziaren balioan eta arautu gabeko prozedura demokratikoetan oinarritzen dena. Zentzu honetan, prozesua barnera begirakoa da batik bat, hastapenean bederen, kanpoko aitorten formalaren zain egongo ez dena, ez Estatuarena ez eta nazioarteko eragileena ere. Soberanismoa erabakitze-prozesua da, herri-galdeketeran eta erakundearen erabilera alternatiboan zehazten dena, eta kaltetutako Estatuak, Kanadakoa, bere garaian, ukazina den egitate baten aurrean kokatzen dituen, beraien izaera demokratikoa ukatu gabe arbiatu ezin dutena. Dena den, inguru politiko anglosaxoia askoz ere abegikorragoa da horrelako ekimenen aurrean, eredu jakobinoaren pean bizi diren eremuekin alderatuta, Espainia edota Frantzia, kasu. Soberanismoari buruz, ikus, besteak beste: Zallo, R. (1997): *Euskadi o la segunda transición*. Ed. Erein. Donostia; Ollora, J.M. (1996): *Una vía hacia la paz*. Ed. Erein. Donostia. Zubiaga, M. (1999): *La autodeterminación como cambio político*. Honako bilduman: Gomez Uranga, M. & Lasagabaster, I. & Letamendía, F. & Zallo, R. (co-ord.): *Propuestas para un nuevo escenario. Democracia, cultura y cohesión social en Euskal Herria*. Manu Robles-Arangiz Institutua. Bilbo; Zubiaga, M. (1999): *La nueva desobediencia*. Ezpala aldizkaria 12. zka. Bilbo; Zubiaga, M. (2002): *hacia una consulta popular soberanista*. Manu Robles-arangiz institutua. Bilbo; Zubiaga, M., Lasagabaster, I., Gomez Uranga, M., (2003): *Por un proceso soberanista civil y democrático*. Manu Robles-arangiz institutua. Bilbo.

11. Hala, egungo euskal sistema politikoan maila orokorrean jokatzeko ari den demokratizazio/naziogintza saiakera hegemoniko zabalean eragile politiko soberanistek darabilten “herri kontsulta edo erabakitzeko eskubide” horren alegoria da hainbat gizarte auzitan bultzatu den herri-kontsulten dinamika. Dena dela, alegoria horrek kontraesan bitxia du bere baitan. Esan nahi baita, herriaren erabakitzeko eskubidean oinarritzen den ereduaren sinesten omen dutenek ez dute adostu herri borondatea maila desberdinetan adierazteko ibilbide egokia. Hots: oraindik orain **herri-kontsulta (erabakitzeko eskubidea)** ez da bilakatu goitik eta behetik datorren soberanismoaren elkargune/indargune eraginkorra. Ibarretxe Lehendakariak proposatu zuen kontsulta eta, esaterako, herrietan AHTri buruz egiten ari diren kontsultak ez dira proposatzaileen estrate-

Halere, artikulazio hegemoniko soberanistaren oraingo baldintza diskurtsiboek –batik bat, neoliberalismoaren aurkako jarrerak eta behetik gorako demokraziaren aldeko hautuak– muga zehatzagoak –eta koerenteagoak– jarriko dizkio operazio hegemoniko garaikideari, batez ere 1998ko saiakerarekin alderatzen badugu. Horiek dira, era berean, artekaritza mekanismoaren oraingo mugak: nekez topatuko dira gizarte esparru deslotuak edota desmobilizatuak, etorkin berrienak ez badira.

Bigarrenik, “Euskaltasuna” (Euskal Herria) unibertsalaren hegemonizatzea, lehiasua den neurrian, polarizatu egingo du euskal politika. Populismoaren operazio hegemonikorako herria/erakundea aurkaritzaren beharrezkotasuna aipatu du Laclauk. Horregatik, urteotan posizio sistemikoaren kudeaketa instituzionalean egon diren eragile politikoek zailtasunak izango dituzte Tillyk aipatzen duen polarizazio prozesutik aldentzeko: horixe izan da, esaterako, EAJ-ren barne tentsio gaindiezinen arrazoia: ezin egon daiteke aldi berean bi operazio hegemonikoetan. Esan nahi da, soberanismoaren eta autonomismoaren egitura diskurtsiboetan batera.

Azkenik, Tillyren ekarpena gogoratu, artekaritza (kateatze hegemonikoa) eta polarizazioarekin batera (lehia hegemonikoa), diskurtsoetan eta praxi politikoan piztutako berrikuntzak hautsi beharko luke sistemaren errutinazko birsorkuntza. Añan, begizta historikoa itxiz, 60. hamarkadan diktaduraren “egia adierazi zuen gertakizunaren” (Badiou) protagonista izan zen eragileak, bere esku izango du oraingo honetan ere itxitura hautsi dezakeen beste “gertakizuna” sortzea, ziklo politiko berri bat zabalduz.

2. BIBLIOGRAFIA

- ARREGI, Joseba. *La nación vasca posible*. Barcelona. Ed. Crítica. 2001.
- BUTLER, Judith; LACLAU, Ernesto; ZIZEK, Slavoj. *Contingencia, hegemonía, universalidad. Diálogos contemporáneos en la izquierda*. Buenos Aires. FCE. 2003.
- COHEN, Jean; ARATO, Andrew. *Sociedad civil y teoría política*. Mexico. FCE. 2000.
- COLOMER, Antonio. *La transición española, entre el consenso socio-económico y la armonización autonómica*. VII congreso internacional del CLAD sobre la reforma del estado y de la administración pública. Lisboa. 2002.
- CRITCHLEY, Simon; MARCHART, Oliver. (Comp). *Laclau. Aproximaciones críticas a su obra*. Buenos Aires. FCE. 2008.
- EZKER ABERTZALEA. Etabaidarako Txostena. Fase politikoaren eta estrategiaren argipena. Ezker Abertzaleak argitaratua. 2009ko Urria.
- LACLAU, Ernesto. *La razón populista*. Buenos Aires. FCE. 2005.
- LACLAU, Erenesto. *Debates y combates. Por un nuevo horizonte de la política*. FCE. Buenos Aires. FCE. 2008.
- MOUFFE, Chantal; LACLAU, E. *Hegemonía y estrategia socialista. Hacia una radicalización de la democracia*. Madrid. Siglo XXI. 1987.
- OLLORA, Juan Maria. *Una vía hacia la paz*. Donostia. Ed. Erein. 1996.

---

gían uztartu, teorikoki erabat uztargarriak diren arren. Paradoxikoki, demokratizazioa eta naziogintza eredu soberanista horren aurkariek, beste opearzio hegemonikoaren suspertzailleek, ongí lotu zituzten arren. Ikus. Zubiaga, M. (2009): *Desde Lemoiz al TAV, ¿pasando por Leitzaran?*, Liburu honetan: VV.AA (2009): *AHT. Las razones del no*. Ed. Txalaparta. Tafalla.

- TILLY, Charles; TARROW, Sidney; McADAM, Doug. *Dynamics of Contention*. CUP. Cambridge. 2001. Gaztelera: *Dinámica de la contienda política*. Barcelona. Editorial Hacer. 2005.
- TILLY, Charles. *Contienda política y democracia en Europa 1650-2000*. Barcelona. Editorial Hacer. 2005.
- ZALLO, Ramon. *Euskadi o la segunda transición*. Donostia Ed. Erein. 1997.
- ZUBIAGA, Mario. *La autodeterminación como cambio político*. Honako liburuan: GOMEZ URANGA, Mikel; LASAGABASTER, Iñaki. & LETAMENDIA, Francisco. & ZALLO, Ramon. (coord.) *Propuestas para un nuevo escenario. Democracia, cultura y cohesión social en Euskal Herria*. Bilbao. Manu Robles-Arangiz Insitutua. 1999.
- ZUBIAGA, Mario. *La nueva desobediencia*. Bilbo. Ezpala aldizkaria 12. zka.1999.
- ZUBIAGA, Mario. *Gizarte Zibilaren ahotsa eta bere ezaugarriak*. Donostia. Eusko Ikaskuntza. 2002.
- ZUBIAGA, Mario. *Hacia una consulta popular soberanista*. Bilbo. Manu Robles-arangiz institutua. 2002.
- ZUBIAGA, Mario; LASAGABASTER, Iñaki; GOMEZ URANGA, Mikel. *Por un proceso soberanista civil y democrático*. Bilbo. Manu Robles-arangiz institutua. 2003.
- ZUBIAGA, Mario. *Boteretik eraginera: mekanismoak eta prozesuak Leitzarango eta Urbina-Maltzagako Iiskarretan*. Doktorego-tesia. Leioa. UPV-EHU. 2007.
- ZUBIAGA, Mario. *Desde Lemoiz al TAV, ¿pasando por Leitzarano?*, Liburu honetan: VV.AA (2009): *AHT. Las razones del no*. Tafalla. Ed. Txalaparta. 2009.